

บทที่ 2

ความสำคัญของทองคำในฐานะปัจจัยการผลิตของ อุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออกของไทย

วิวัฒนาการการผลิตเครื่องประดับของไทย

นับแต่สมัยสุโขทัย อันเป็นราชธานีแรกของประเทศไทย ก็ปรากฏหลักฐานว่ามีการนำทองคำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ และเครื่องประดับในรูปแบบต่าง ๆ จากการขุดค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงสุโขทัย ได้พบเครื่องใช้และเครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำ สำหรับเครื่องประดับนั้นพบว่ามักจะทำด้วยทองคำล้วน ๆ ไม่มีลวดลาย หรือถ้ามีก็เพียงเล็กน้อย ไม่นิยมนำอัญมณีมาประดับในเครื่องทอง หรือจะมีบ้างก็เพียงเล็กน้อย และเป็นอัญมณีที่มีค่าไม่สูงนัก การเจียรระไนเป็นแบบหยาบ ๆ ในสมัยสุโขทัยนี้มีการนำทองคำมาทำเป็นแผ่นบาง ๆ (ทองคำเปลว) สำหรับใช้ปิดหุ้มรูปสำริด หรือโลหะอื่น เพื่อให้เกิดความงดงามอีกด้วย¹

การค้าทองคำในสมัยสุโขทัยทำได้อย่างเสรี ดังปรากฏในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงว่า

"ใครใครค้าช้างค้า ใครใครค้าม้าค้า ใครใครค้าเงินค้าทองคำ"
ทองคำมิได้เป็นเครื่องหมายของชนชั้นปกครอง ทุกคนมีสิทธิเป็นเจ้าของและใช้สอย

¹ นายประทุม ชุ่มเพ็ง, เครื่องทองกรุงศรีอยุธยา, (กรุงเทพฯ-มหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2531), หน้า 15.

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีหลักฐานหลายอย่างที่แสดงให้เห็นว่า "ทองคำ" เป็นสินค้าอย่างหนึ่งในการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ เช่น บันทึกของชาวโปรตุเกส ซึ่งเป็นชาวยุโรปชาติแรก ซึ่งมาติดต่อค้าขายกับไทย ใน พ.ศ. 2054 ได้บันทึกไว้ว่า

"สินค้าออกของสยาม ได้แก่ ครั่ง กำยาน ไม้พาง ตะกั่ว ดีบุก เงิน ทอง งาช้าง ตันคนู ชาวสยามนำภาชนะที่ทำด้วยทองแดงและทอง แหวน-เพชร และทับทิมไปขายด้วย ตลาดการค้าที่สำคัญของชาวสยาม คือ จีน มะละกา เบงกอล และอินเดีย"²

ลาลูแบร์ ชาวฝรั่งเศสที่เดินทางมายังกรุงศรีอยุธยา ในพ.ศ. 2230 ได้บันทึกไว้ว่า

"ชาวสยามเป็นช่างกาไหลทองชั้นดี รู้จักวิธีตีแผ่นทองคำเป็นแผ่นบาง เวลาพระเจ้ากรุงสยามมีพระราชสาส์นไปยังกษัตริย์พระองค์อื่น พระองค์จะโปรดให้จารึกข้อความศุภอักษรลงในสุพรรณบัฏอันบางราวกับแผ่นกระดาษ พระเจ้าแผ่นดินโปรดให้ทำงานทองคำชั้นเป็นพิเศษสำหรับใส่ผลไม้ เมื่อคราวที่โปรดพระราชทานเลี้ยงแก่ มร. เดอะ โชมองต์ ชาวสยามไม่มีเหรียญกษาปณ์ทองคำและทองแดง มีแต่เงิน ทองคำเป็นสินค้าชนิดหนึ่งในประเทศนั้น มีค่า 12 เท่าของเงิน

ฝักดาบ ด้ามมีด นิยมหุ้มด้วยแผ่นทองคำหรือแผ่นเงิน เป็นของที่โปรดพระราชทานขุนนาง พวกช่างทองรูปพรรณพอมือทำกันอยู่ทั่วไป

แต่ชาวสยามไม่รู้จักหล่อแก้ว และทำกระจก ต้องซื้อมาจากจีน"³

และตามหลักฐานอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า มีช่างทองเป็นจำนวนมาก ทั้งในพระบรมราชวังซึ่งปรากฏมีโรงช่างทำรูป (โรงช่างทำทองรูปพรรณต่าง ๆ) สำหรับสามัญชนมีช่างทำทองรูปพรรณอยู่ทั่วไปในเกาะเมือง จนเรียกกันเป็นย่าน

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

เช่น ย่านป่าทอง ย่านช่างทำเงิน ตลาดถนนตีทอง ฯลฯ⁴

กรุงศรีอยุธยาได้ชื่อว่าเป็นยุคที่มีศิลปหัตถกรรมฝีมือเยี่ยม แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ศิลปหัตถกรรมเหล่านั้นได้ถูกทำลาย และถูกนำไปจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อคราวที่กรุงศรีอยุธยาถูกพม่าตีแตก (พ.ศ. 2310) โดยเฉพาะเครื่องทองและเครื่องทองรูปพรรณ ซึ่งเป็นของมีค่าได้ถูกรวบรวมไปเป็นจำนวนมาก มีเหลือไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเพียงเล็กน้อย แต่ก็ยังพอให้ศึกษาถึงศิลป์ในการทำเครื่องประดับทองคำ พอสรุปลักษณะทั่ว ๆ ไปได้ว่าเครื่องประดับในสมัยอยุธยา มีความละเอียดอ่อนและปราณีตมากกว่าในสมัยสุโขทัย ความนิยมในการนำพลอยสีมาประดับในเครื่องประดับต่าง ๆ มีมากขึ้น พลอยสีเหล่านั้นเป็นพลอยที่เจียรระไนอย่างหยาบ ๆ และมีค่าไม่มากนัก เมื่อเทียบกับราคาของทองคำที่นำมาทำเป็นตัวเรือน

รูปแบบเครื่องประดับของไทย มีลักษณะเช่นเดียวกับในสมัยอยุธยาเรื่อยมา จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ความเปลี่ยนแปลงเริ่มเกิดขึ้น รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี) เป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่เสด็จประพาสยุโรป ได้ทรงนำสิ่งที่ได้พบเห็นในยุโรปมาพัฒนาประเทศ และในการเสด็จยุโรปทั้ง 2 ครั้ง ของพระองค์นั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเครื่องประดับของไทยให้เป็นไปตามแนวของยุโรป ทั้งนี้ เพราะพระองค์ได้นำเครื่องประดับจากยุโรปเข้ามาในเมืองไทย เครื่องประดับจากยุโรปมีความแตกต่างจากของไทยเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องของแบบ และการใช้อัญมณีมีค่ามาประดับบนเครื่องประดับ นับได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวเข้าสู่การผลิตเครื่องประดับตามรูปแบบสากลนิยม⁵ เมื่อประกอบกับฝีมืออันละเอียดอ่อน ปราณีต ของคนไทยที่สั่งสมมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ทำให้การผลิตเครื่องประดับของไทยพัฒนาเรื่อยมา จนกลายเป็นการผลิตในรูปแบบของอุตสาหกรรม และเป็นที่นิยมต้องการของผู้บริโภคในต่างประเทศ

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

⁵ John Hoskin, A Buyer's Guide to Thai Gems and Jewellery, (Bangkok : Darnsutha Press, 1988), pp. 75-101.

เครื่องประดับจึงกลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญนำรายได้เข้าประเทศปีละนับหมื่นล้านบาทในปัจจุบัน

เมื่อก้าวถึงการผลิตเครื่องประดับเพื่อการส่งออกของไทยนั้น จำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงการผลิตอัญมณี ทั้งนี้ เพราะเครื่องประดับนั้นผูกพันกับอัญมณีอย่างแน่นแฟ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย เพราะประเทศไทยนั้นนับเป็นแหล่งอัญมณีที่สำคัญแหล่งหนึ่งของโลก อัญมณีที่สำคัญที่เราผลิตได้ คือ ทับทิม และไพลิน^๑ โดยเริ่มส่งออกอัญมณีไปยังประเทศอังกฤษเป็นครั้งแรกในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากนั้นก็ขยายตลาดออกไปในอีกหลายประเทศ จนกระทั่งในปัจจุบันมีประเทศที่นำเข้าอัญมณีจากประเทศไทยที่สำคัญ คือ สหรัฐ อเมริกา, ญี่ปุ่น, ฮองกง, สวิสเซอร์แลนด์, เยอรมันตะวันตก, ฝรั่งเศส, อังกฤษ, สหรััฐอาหรับเอมิเรตส์, สิงคโปร์ และประเทศอื่น ๆ โดยมีมูลค่าการส่งออก ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2521 ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ พงศ์ศักดิ์ วิชิต, รัก หรรษา, "แหล่งแร่รัตนชาติในประเทศไทย
คุณสมบัติรัตนชาติ", กรุงเทพมหานคร : กรมทรัพยากรธรณี. (อัดสำเนา)

ตาราง 2 มูลค่าการส่งออกอัญมณีที่ยังไม่ได้ประกอบตัวเรือนของไทย

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	เพชร	อัตรากา รขยายตัว (ร้อยละ)	ทับทิม	อัตรากา รขยายตัว (ร้อยละ)	ไพลิน	อัตรากา รขยายตัว (ร้อยละ)	อัญมณีอื่นๆ	อัตรากา รขยายตัว (ร้อยละ)	อัญมณี ทั้งหมด	อัตรากา รขยายตัว (ร้อยละ)
2523	40.6 (1.2)	0.7	1,819.0 (56.6)	74.3	1,144.1 (35.6)	22.7	212.2 (6.6)	0.8	3,215.9 (100.0)	44.4
2524	227.0 (5.1)	459.1	2,167.7 (48.6)	19.2	1,765.8 (39.6)	54.3	300.5 (6.7)	41.6	4,461.0 (100.0)	38.7
2525	254.8 (5.5)	12.2	2,097.9 (45.2)	-3.2	1,847.9 (39.9)	4.6	437.1 (9.4)	45.5	4,637.7 (100.0)	4.0
2526	408.5 (6.6)	60.3	2,765.4 (44.7)	31.8	2,466.6 (39.8)	33.5	544.3 (8.9)	24.5	6,184.8 (100.0)	33.4
2527	624.6 (10.2)	52.9	2,596.1 (42.6)	-6.1	2,233.1 (36.6)	-9.5	646.4 (10.6)	18.8	6,100.2 (100.0)	-1.4
2528	620.7 (9.9)	-0.6	2,600.1 (41.3)	0.2	2,498.1 (37.7)	11.9	569.2 (9.1)	-11.9	6,288.1 (100.0)	3.1
2529	979.0 (12.1)	57.7	3,304.1 (40.7)	27.1	3,118.0 (38.4)	24.8	713.1 (8.8)	25.3	8,114.2 (100.0)	29.0
2530	1,731.9 (15.1)	76.9	4,446.0 (38.7)	34.6	4,276.0 (37.3)	37/1	1,023.7 (8.9)	43.6	11,477.6 (100.0)	41.5
2531	1,715.6 (13.4)	-0.9	5,011.5 (39.1)	12.7	4,859.3 (37.9)	13.6	1,226.4 (9.6)	19.8	12,812.8 (100.0)	11.6
2532	4,539.8 (28.5)	164.6	5,202.7 (32.7)	3.8	4,866.1 (30.6)	0.1	1,299.0 (8.2)	5.9	15,907.6 (100.0)	24.2
2533 (ม.ค. พ.ค.)	2,814.6 (32.1)	105.8	2,779.2 (31.7)	25.7	2,270.8 (25.9)	5.7	896.0 (10.3)	73.4	8,706.6 (100.0)	40.3

ที่มา : กรมศุลกากร

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บหมายถึงสัดส่วนเป็นร้อยละเมื่อเทียบกับมูลค่าการส่งออกอัญมณีทั้งหมด

การส่งออกอัญมณีของไทยนั้น มีปริมาณการส่งออกสูงกว่าปริมาณที่ผลิตได้ภายในประเทศ ทั้งนี้ เพราะมีการนำเข้าอัญมณีจากต่างประเทศ เป็นการนำเข้ามาเพื่อทำให้อัญมณีเหล่านั้นมีมูลค่าสูงขึ้น แล้วส่งกลับออกไป กรรมวิธีที่ทำให้อัญมณีที่มีค่าสูงขึ้นมี 2 วิธี คือ

1. การหุงพลอย การหุงพลอย คือการนำพลอยที่สีไม่สวยไปเผา ทำให้พลอยเหล่านั้นมีสีสรรงดงามเป็นไปตามความต้องการของตลาด นอกจากนี้ยังสามารถเผาพลอยกิวตา (Guda) ให้กลายเป็นพลอยไพลินสีน้ำเงินมีราคาแพงได้ การหุงพลอยนี้เป็นเทคนิคที่ประเทศไทยทำได้เพียงประเทศเดียว ทำให้พลอยมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอีกมาก⁷

2. การเจียรไน ฝีมือในการเจียรไนพลอย และเพชรของไทยเป็นที่ยอมรับของทั่วโลกว่าเป็นงานเจียรไนที่มีมาตรฐาน มีผู้กล่าวถึงช่างเจียรไนพลอยของไทยว่า "คนไทยเกิดมาเพื่อเป็นช่างเจียรไน" (Thais are born cutter)⁸ ด้วยเหตุนี้ จึงมีการส่งพลอยดิบเข้ามาเจียรไนในเมืองไทยเป็นจำนวนมาก

ทั้งการหุงพลอย และการเจียรไนพลอยก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในอัญมณีเป็นจำนวนมาก และเป็นการสร้างชื่อเสียงในด้านอัญมณีของไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับโลกด้วย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประเทศไทยเป็นแหล่งอัญมณีที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกและเป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศ ชาวต่างประเทศเข้ามาหาซื้ออัญมณีเพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเครื่องประดับ ดังนั้น ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2520 การส่งออกอัญมณีเป็นไปในรูปแบบของการส่งออก "พลอยร่วน" คือการส่งออก

⁷ ทรงศรี สนธิทรัพย์, อัญมณีและเครื่องประดับไทย, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ, 2531), หน้า 32.

⁸ John Hoskin, A Buyer's Guide To Thai Gems and Jewellery, p. 13.

อัญมณีโดยมิได้นำมาประดับบนตัวเรือน ในช่วงนั้น เครื่องประดับอัญมณีเกือบทั้งหมดผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ การส่งออกมีน้อยมาก โดยในปี พ.ศ. 2520 มูลค่าการส่งออกเครื่องประดับประมาณ 100 ล้านบาท เท่านั้น แต่หลังจากปี 2520 เริ่มมีการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องประดับเพื่อการส่งออก เครื่องประดับจากประเทศไทยเริ่มมีชื่อเสียงในต่างประเทศ อุตสาหกรรมเครื่องประดับเริ่มมีการขยายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดังปรากฏในตารางมูลค่าการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ดังนี้

ตาราง 3 มูลค่าการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของไทย

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	อัญมณีที่ยังไม่ได้ประกอบตัวเรือน	เครื่องประดับสำเร็จรูป	อัตราการขยายตัวเครื่องประดับ (ร้อยละ)	รวมอัญมณีและเครื่องประดับ	มูลค่าการส่งออกเครื่องประดับเทียบกับมูลค่าการส่งออกรวม (ร้อยละ)
2521	1,706.8	352.0	128.6	2,058.8	17.1
2522	2,249.7	520.5	47.9	2,752.2	18.9
2523	3,239.4	533.4	2.5	3,772.8	14.1
2524	4,486.2	525.5	-1.5	5,011.7	10.5
2525	4,670.3	577.6	9.9	5,247.9	11.0
2526	6,214.4	1,028.1	78.0	7,242.5	14.2
2527	6,128.9	1,253.9	22.0	7,382.8	17.0
2528	6,350.4	2,168.4	72.9	8,518.8	25.5
2529	8,149.8	5,013.6	131.2	13,163.4	38.1
2530	11,555.0	8,140.4	62.4	19,695.4	41.3
2531	12,902.0	9,725.0	19.5	22,627.0	14.9
2532	16,174.0	11,974.0	21.3	28,148.0	24.4
2533	8,964.0	4,763.0	-	13,727.0	-

ที่มา : กรมศุลกากร

- ข้อมูลจากฝ่ายวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่ามูลค่าการส่งออกอัญมณี และเครื่องประดับมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ และแนวโน้มการส่งออกเครื่องประดับขยายตัวอย่างรวดเร็วจนมีมูลค่าการส่งออกเกือบเท่าการส่งออกอัญมณีที่ยังไม่ได้ประกอบตัวเรือน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวออกไปอีกในอนาคต เพราะการผลิตเครื่องประดับเพื่อการส่งออกของไทยมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทนี้ ซึ่งจะได้อีกถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นในรายละเอียดต่อไป ในตอนท้ายของบทนี้

ประเทศที่เป็นตลาดสำคัญของเครื่องประดับของไทยนั้นได้แก่ สหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น, ฮองกง, สวิสเซอร์แลนด์ มีมูลค่าการส่งออกดังนี้

ตาราง 4 มูลค่าการส่งออกเครื่องประดับของไทยไปยังตลาดสำคัญ 4 ประเทศ

ประเทศ	ปี	2527	2528	2529	2530	2531	2532
สหรัฐอเมริกา		571	1,163	2,885	4,762	5,059	5,874
ญี่ปุ่น		124	190	354	837	1,624	2,415
ฮองกง		48	45	44	128	165	124
สวิสเซอร์แลนด์		52	57	88	188	415	506

ที่มา : กรมศุลกากร ข้อมูลจากฝ่ายวิชาการธนาคารกสิกรไทย

เครื่องประดับของไทยมีวิวัฒนาการอันยาวนาน ความสำคัญของเครื่องประดับ ซึ่งแต่เดิมมีความสำคัญเฉพาะในด้านความสวยงามเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน มีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศและจะขยายบทบาทและความสำคัญมากขึ้นไปอีกในอนาคต หากได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

อุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออกกับเศรษฐกิจของประเทศ

อุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออกนั้น ก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งโดยทางตรง และทางอ้อม ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

1. เป็นสินค้าส่งออกที่นำรายได้เข้าประเทศ

การส่งออกสินค้า ย่อมเป็นที่มาของรายได้ของประเทศ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นถึงมูลค่าการส่งออกเครื่องประดับว่า การส่งออกเครื่องประดับที่ทำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนหลายพันล้านบาท นับตั้งแต่ปี 2526 และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จนมีมูลค่าการส่งออกถึง 11,974 ล้านบาท ในปี 2532 ดังที่ปรากฏในตาราง 3 และมูลค่าการส่งออกเครื่องประดับ (เมื่อรวมกับการส่งออกอัญมณี) มีมูลค่าการส่งออกติดอันดับหนึ่งในสิบของสินค้าส่งออกที่ทำรายได้สูงสุด นับแต่ปี 2525 เป็นต้นมา ดังปรากฏในตารางที่ 5

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 5 ลำดับการส่งออกสินค้าทำรายได้สูง 10 รายการแรกของประเทศไทย

มูลค่า: ล้านบาท

พ.ศ. ลำดับที่	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531
1	ข้าว 22,150	ข้าว 20,157	ข้าว 25,932	ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ 24,149	ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ 30,502	ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ 48,400	ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ 43,655
2	ผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลัง 19,752	ผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลัง 15,397	ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ 19,155	ข้าว 22,524	ข้าว 20,317	ข้าว 22,702	ข้าว 34,676
3	ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ 14,005	ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอ 14,351	ผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลัง 16,600	ผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลัง 15,197	ผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลัง 12,111	ผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลัง 20,681	ยางพารา 27,189
4	น้ำตาล 12,932	ยางพารา 11,787	ยางพารา 13,004	ยางพารา 13,567	ยางพารา 15,116	อัญมณีและ เครื่องประดับ 19,695	อัญมณีและ เครื่องประดับ 23,762
5	ยางพารา 9,490	ข้าวโพด 8,486	ข้าวโพด 10,147	อาหาร กระป๋อง 8,745	อาหาร กระป๋อง 14,111	ยางพารา 16,846	ผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลัง 21,795

พ.ศ. ลำดับที่	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531
6	ข้าวโพด 8,330	อัญมณีและ เครื่องประดับ 8,234	อัญมณีและ เครื่องประดับ 7,382	อัญมณีและ เครื่องประดับ 8,158	อัญมณีและ เครื่องประดับ 13,164	อาหาร กระป๋อง 13,169	อาหาร กระป๋อง 20,089
7	ดื่บูก 7,773	น้ำตาลทราย 6,338	แผงวงจร ไฟฟ้า 7,352	แผงวงจร ไฟฟ้า 8,405	แผงวงจร ไฟฟ้า 11,640	แผงวงจร ไฟฟ้า 11,438	แผงวงจร ไฟฟ้า 18,855
8	แผงวงจร ไฟฟ้า 5,930	แผงวงจร ไฟฟ้า 5,829	อาหาร กระป๋อง 6,920	ข้าวโพด 7,108	ข้าวโพด 9,176	น้ำตาล 7,136	คอมพิวเตอร์ และ ส่วนประกอบ 10,404
9	อัญมณีและ เครื่องประดับ 5,576	ดื่บูก 5,265	ดื่บูก 5,280	น้ำตาล 6,148	น้ำตาล 7,243	กึ่งแข็งแข็ง 5,666	ผ้าฝืน 10,203
10	อาหาร กระป๋อง 3,032	อาหาร กระป๋อง 4,224	น้ำตาล 5,222	ดื่บูก 5,337	กึ่งแข็งแข็ง 4,391	ข้าวโพด 3,849	กึ่งแข็งแข็ง 9,701

ที่มา : กรมศุลกากร

ศูนย์จักษุวิทยา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายได้จากการส่งออกเครื่องประดับ ทำให้สถานะทางการเงิน และการคลังของไทยดีขึ้น ลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงิน และช่วงปลดปล่อยหนี้สินของประเทศได้ส่วนหนึ่งด้วย

2. ก่อให้เกิดการจ้างงาน

อุตสาหกรรมเครื่องประดับ เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ความปราณีต และต้องใช้แรงงานมนุษย์ที่มีความชำนาญ แรงงานมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมประเภทนี้ การใช้เครื่องจักรแทนแรงงานมนุษย์ทำได้เพียงบางขั้นตอนของการผลิตเท่านั้น ไม่สามารถใช้เครื่องจักรผลิตเครื่องประดับอย่างครบวงจรได้ จึงทำให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมนี้เป็นจำนวนมากในแต่ละขั้นตอนของการผลิต ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การออกแบบเครื่องประดับ

การออกแบบเครื่องประดับ

การผลิตด้วยมือ*	การผลิตด้วยเครื่อง**
1. การขึ้นรูป	1. การเตรียมงานต้นแบบ
2. ชีด-ชุด	2. การทำแม่แบบยาง
3. ทำความสะอาดและตกแต่ง	3. การทำแบบขี้ผึ้ง
	4. การทำแบบปูนทนไฟ
	5. การหล่อ
	6. การทำความสะอาดและตกแต่ง

การคัดเลือกอัญมณีและการฝัง

การชุบและขัดเงา

* การผลิตด้วยมือ - มักใช้กับตัวเรือนที่ออกแบบเป็นพิเศษ หรือมีปริมาณการผลิตน้อย ไม่คุ้มกับต้นทุนที่ทำจากเครื่องจักร

** การผลิตด้วยเครื่อง - ใช้กับการผลิตในปริมาณมาก การออกแบบไม่ซับซ้อนนัก

ในทุกขั้นตอนของการผลิตนับตั้งแต่การออกแบบ การผลิตตัวเรือน การฝังอัญมณี จนถึงขั้นตอนสุดท้าย คือชุบและขัดเงา ล้วนแต่ต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญและปราณีทั้งสิ้น รวมทั้งในขั้นตอนการผลิตตัวเรือนด้วยเครื่องจักรก็ตาม ในขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอนนั้น ต้องใช้แรงงานคนเป็นสำคัญตั้งแต่การเตรียมงานต้นแบบโดยการแกะสลักขี้ผึ้งให้ได้แบบตามที่ต้องการ ซึ่งต้องใช้ความปราณีตและละเอียดอ่อน เพื่อนำไปสร้างแม่แบบยาง เมื่อสร้างแม่แบบยาง

แล้วก็ต้องทำงานอย่างละเอียดอ่อนและพิถีพิถัน เพราะหากแบบที่ฝังไม่สมบูรณ์ตัว
 เรือนที่หล่อออกมา ก็จะไม่สมบูรณ์ไม่สามารถนำไปใช้ได้ และถึงแม้แบบที่ฝังจะ
 สมบูรณ์ แต่ถ้าการทำแบบปูนทนไฟไม่สมบูรณ์ก็จะทำให้ตัวเรือนไม่สมบูรณ์ เช่น
 เดียวกัน ในขั้นสุดท้ายก็คือ การทำความสะอาดและตกแต่งนั้นเป็นที่แน่นอนว่า
 ต้องใช้แรงงานคนเพื่อแก้ไขความผิดพลาดที่เกิดจากการหล่อและเพื่อความ
 เรียบร้อยของงาน

จำนวนแรงงานในอุตสาหกรรมเครื่องประดับจะมีจำนวนที่
 แน่นนอนเท่าใดนั้นไม่อาจทราบจำนวนที่แน่นอนได้ เพราะโรงงานผลิตเครื่อง
 ประดับส่วนใหญ่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นโรงงานอุตสาหกรรมให้ถูกต้องตามกฎหมาย
 โรงงานเหล่านี้มีอยู่เป็นจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในเขต
 กรุงเทพมหานคร และเนื่องจากเป็นโรงงานที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย จึงไม่
 สามารถรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนแรงงานทั้งหมดได้ แต่หากจะพิจารณา
 เฉพาะโรงงานผลิตเครื่องประดับที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจำนวน 41
 โรงงาน มีจำนวนแรงงานไทยทั้งสิ้น 6,133 คน (ทั้งนี้ มีบริษัท 4 บริษัทไม่
 ปรากฏข้อมูลเรื่องจำนวนแรงงาน)⁹ และคาดว่าจำนวนคนงานที่ไม่ปรากฏข้อมูล
 ที่ทำงานในโรงงานเล็ก ๆ นั้น ก็มีจำนวนไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนแรง
 งานที่ปรากฏข้อมูล ดังนั้น จำนวนแรงงานในอุตสาหกรรมมีจำนวนไม่ต่ำกว่า
 10,000 คน

3. การสำรวจและพัฒนาแหล่งแร่

การขยายตัวของอุตสาหกรรมเครื่องประดับ ซึ่งใช้วัตถุดิบสำคัญ
 2 ชนิด คือ อัญมณี และโลหะที่ใช้ทำตัวเรือน ทำให้เกิดการตื่นตัวในการสำรวจและ
 พัฒนาแหล่งแร่ เพื่อตอบสนองความต้องการวัตถุดิบที่เพิ่มขึ้น

⁹ ดูตารางอุตสาหกรรมเครื่องประดับที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน
 ถึงเดือนกันยายน ปี 2531 ในภาคผนวก ข

ในส่วนของอัญมณีนั้น นับแต่ปี พ.ศ. 2525 ราคาอัญมณีที่ตกต่ำมาตั้งแต่ปี 2523 เริ่มกระเตื้องขึ้น และสูงขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับความต้องการอัญมณีในอุตสาหกรรมเครื่องประดับของไทย ซึ่งเริ่มต้นพัฒนาในช่วงเดียวกันนั้นทำให้เกิดการตื่นตัวในการทำเหมืองพลอยอย่างจริงจัง มีการนำความรู้ทางธรณีวิทยา มาช่วยในด้านการค้นหาแหล่งพลอย จนกระทั่งในปัจจุบันได้มีการขอประทานบัตรเพื่อทำเหมืองพลอย ในเขตอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรีถึง 40 แปลง และกำลังเปิดดำเนินการอยู่ในขณะนี้ ไม่ต่ำกว่า 20 แปลงด้วยกัน และยังมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวออกไปอีก¹⁰ นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้อนุญาตให้ขยายการสำรวจและพัฒนาแหล่งพลอยใกล้เขตชายแดนเขมรเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร ซึ่งแต่เดิม สภาความมั่นคงแห่งชาติได้กำหนดไว้ 10 กิโลเมตรจากชายแดน¹¹ และยังมีโครงการที่จะเข้าไปขอสิทธิในการสำรวจและพัฒนาแหล่งแร่อัญมณีในเขตเขมรอีกด้วย¹²

สำหรับการสำรวจและพัฒนาแหล่งแร่โลหะที่สำคัญ คือการสำรวจและพัฒนาแหล่งแร่ทองคำนั้น เริ่มมีการสำรวจและพัฒนาอย่างจริงจังเมื่อต้นปี พ.ศ. 2527 และประเมินผลการสำรวจจนสามารถเปิดให้เอกชนยื่นประมูลสิทธิในการสำรวจและพัฒนาแหล่งแร่ทองคำในหลายพื้นที่ โดยในปี 2527 เปิดประมูล สิทธิในการสำรวจและพัฒนาพื้นที่บริเวณตำบลโตะโมะ อำเภอสุคิริน นราธิวาส ผู้ที่ได้รับสิทธิดังกล่าวคือ บริษัท ชลสิทธิ์ จำกัด และพร้อมที่จะเริ่มการพัฒนาแหล่งแร่แล้วในปีนี้ (พ.ศ. 2532) ต่อมาในปี 2530 ก็ได้ประกาศกำหนดเขตพื้นที่สำรวจและพัฒนาอีก 5 แปลง ในเขตจังหวัดชลบุรี และปราจีนบุรี¹³ แต่การประมูลสิทธิในแปลงสำรวจทั้ง 5 แปลง มีปัญหาหลาย

¹⁰ พโยม อรัญยกานนท์, "แหล่งพลอยอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี", อัญมณีสาร 3 (กุมภาพันธ์ 2532) : 16.

¹¹ ทรงศรี สนธิทรัพย์, อัญมณีและเครื่องประดับไทย, หน้า 31-32.

¹² "พ่อค้าพลอยเมืองจันทน์พร้อมลุยเขมร", อัญมณีสาร, 3 (กุมภาพันธ์ 2532) : 4.

¹³ "แหล่งแร่ทองคำในประเทศ: ชุมทรัพย์ใกล้ตัว", สรุปข่าวธุรกิจ 19 (1-15 พฤษภาคม 2531) : 12-13.

ประการ จึงยังไม่มีผู้ใดได้สิทธิดังกล่าวไป สำหรับในปี 2532 มีโครงการที่จะเปิดให้มีการสำรวจแหล่งแร่ทองคำในบริเวณชายแดนเขมร ด้านจังหวัดจันทบุรี และตราดอีกด้วย¹⁴ ควบคู่ไปกับการสำรวจและพัฒนาแหล่งแร่อัญมณี

การพัฒนาแหล่งแร่อัญมณี และแหล่งแร่ทองคำย่อมเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ผลโดยตรง ก็คือ อัญมณีและทองคำเป็นแร่ที่มีราคาสูง อัญมณี และทองคำที่ผลิตได้ย่อมสามารถทดแทนการนำเข้าเป็นการประหยัดเงินตราต่างประเทศ และสามารถส่งออกเพื่อนำรายได้เข้าประเทศได้อีกด้วย ดังนั้น ยิ่งผลิตได้มากเท่าใดก็เป็นผลดีต่อประเทศมากขึ้นเท่านั้น ส่วนผลในทางอ้อมนั้น ก็คือก่อให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมเหมืองแร่เพิ่มขึ้น และก่อให้เกิดธุรกิจเกี่ยวเนื่องต่าง ๆ อีกหลายประการ

อุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออกก่อให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศถึง 3 ประการดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นอุตสาหกรรมที่มีอนาคตสดใส มีแนวโน้มที่จะขยายตัวออกไปได้อีก จึงเป็นการสมควรที่ทั้งรัฐบาล และเอกชนควรจะร่วมมือกันพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออกให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุผลที่สนับสนุนให้มีการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องประดับ ก็คือ ผลประโยชน์อันเกิดจากอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นผลประทีที่เกิดจากคนไทยเกือบทั้งหมด ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมเครื่องประดับของไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เจ้าของกิจการเป็นคนไทยเกือบทั้งหมด การลงทุนจากต่างประเทศในอุตสาหกรรมประเภทนี้มีไม่มากนัก ทั้งนี้ เพราะโรงงานผลิตเครื่องประดับของไทยนั้นพัฒนามาจากการทำเครื่องประดับเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ และขยายกำลังการผลิตจน

¹⁴ "รัฐบาลเปิดทางสะดวกทำเหมืองแร่ที่จันทน์และตราดง่ายขึ้น,"

กลายเป็นโรงงาน¹⁵ ประกอบกับเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง จึงไม่จำเป็นต้องร่วมลงทุนกับต่างชาติ ถึงแม้ว่าในระยะหลังนี้จะมีชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนตั้งโรงงานผลิตเครื่องประดับในไทยบ้าง เช่น สหรัฐอเมริกา และฮ่องกง¹⁶ แต่ก็ยังมีจำนวนน้อย ผลกำไรทั้งหมดจึงเกิดกับเจ้าของกิจการซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนไทยไม่ต้องส่งกำไรออกไปต่างประเทศ ดังเช่น อุตสาหกรรมหลายประเภทในประเทศไทยที่มีชาวต่างชาติมาลงทุนเป็นจำนวนมาก เพื่อให้วัตถุดิบและแรงงานราคาถูกในประเทศ รวมทั้งอาศัยสิทธิต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น โควตาในการส่งออก, สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร เป็นต้น กิจการเหล่านี้มีกำไรมากมาย แต่เกิดประโยชน์กับประเทศไทยน้อยมาก ทั้งนี้เพราะกำไรจำนวนมากนั้นจะถูกส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ ที่เข้ามาลงทุน แต่อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องประดับเป็นของคนไทย ย่อมเกิดประโยชน์โดยตรงกับประเทศไทยอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยใน 3 ลักษณะดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

อนาคตของอุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออก

นับแต่ปี พ.ศ. 2525 อันเป็นปีเริ่มต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออก รัฐบาลและเอกชนได้ร่วมมือกันจัดงานแสดงสินค้าอัญมณี และเครื่องประดับขึ้นเป็นครั้งแรก ระหว่างวันที่ 12-14 ตุลาคม 2524 งานดังกล่าวจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นว่าชาวต่างชาติรู้จักอัญมณีของไทยมีคุณภาพสูง เครื่องประดับมีฝีมือปราณีตและราคาไม่แพง และผลจากการจัดงานครั้งนี้ ทำให้ต่างชาติเริ่มรู้จักอัญมณีของไทย และรู้จักฝีมืออันปราณีต ในการทำเครื่องประดับ นักธุรกิจทั้งหลาย ๆ ประเทศเริ่มนำเข้าอัญมณี และ

¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม, อุตสาหกรรมอัญมณีในประเทศไทย, มิถุนายน 2527 (อัดสำเนา), หน้า 29.

¹⁶ โสภิต เลิศรัฐการ, "อัญมณีและเครื่องประดับไทยในตลาดสหรัฐ : ก้าวถึงยุคพัฒนาผลิตภัณฑ์", ข้อมูลทางการค้าเพื่อการส่งออก 2 (ตุลาคม 2530) : 22.

เครื่องประดับจากประเทศไทยโดยตรง แทนการนำเข้าจากประเทศที่เป็นผู้ค้า
อัญมณี เช่น ส่องกง เป็นต้น อัญมณี และเครื่องประดับของไทยเริ่มได้รับ
การยอมรับจากนานาชาติ จนกระทั่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าอัญมณี และ
เครื่องประดับจากประเทศไทย เป็นสินค้าที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่นิยมของ
ชาวต่างชาติ การได้รับการยอมรับจากต่างชาตินั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าสินค้าของ
เราไม่มีคุณภาพ ปัจจัยที่ทำให้เครื่องประดับของไทยมีคุณภาพและเป็นที่ต้องการ
ของชาวต่างชาตินั้น เป็นผลประกอบกันทั้งปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยภาย
นอกประเทศ ดังนี้

ปัจจัยภายในประเทศ

1. ความละเอียดอ่อนและปราณีตของช่างฝีมือไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ "วิวัฒนาการผลิตเครื่องประดับ
ของไทย" ว่า การผลิตเครื่องประดับของไทยนั้นมีมาช้านาน และมีวิวัฒนาการ
เรื่อยมา ประกอบกับความละเอียดอ่อน ปราณีตที่มีอยู่ในสายเลือดของช่างฝีมือ
ชาวไทย ดังจะเห็นได้จากงานศิลป์ของไทยที่มีความละเอียดอ่อนงดงาม เมื่อ
ทั้ง 2 สิ่งมาประกอบเข้าด้วยกัน จึงทำให้สามารถผลิตเครื่องประดับทั้งงดงาม
และเป็นที่ยอมรับของชาวต่างชาติ

2. มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาฝีมือ

แม้ว่าฝีมือในการผลิตเครื่องประดับของไทยในปัจจุบันจะได้รับการ
ยอมรับจากทั่วโลกแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีการพัฒนาฝีมือต่อไป พยายามเรียน
รู้วิธีการใหม่ ๆ และมีการสร้างช่างฝีมือเพื่อตอบสนองการขยายตัวของอุตสาหกรรม
กรรม เช่น การฝึกอบรมวิชาชีพช่างทำตัวเรือนอัญมณีของศูนย์การศึกษาออก
โรงเรียน กรุงเทพมหานคร¹⁷

¹⁷ "กศน. จัดอบรมช่างทำตัวเรือนเครื่องประดับ," อัญมณีสาร
3 (กุมภาพันธ์ 2532) : 2.

3. เป็นแหล่งอัญมณีที่สำคัญของโลก

ทับทิม ไพลิน และพลอยอื่น ๆ อีกหลายชนิด เป็นอัญมณีที่ผลิตได้ในประเทศไทย ทำให้ต้นทุนการผลิตเครื่องประดับในส่วนของอัญมณีถูกกว่าประเทศคู่แข่งอื่น ๆ ซึ่งต้องนำเข้าอัญมณีจากต่างประเทศ นอกจากนี้ การหุงพลอย และความสามารถในการเจียรระไนอัญมณี ก็มีส่วนทำให้ต้นทุนในส่วนของอัญมณีลดลงอีกส่วนหนึ่งด้วย

4. การสนับสนุนจากภาครัฐบาล

การสนับสนุนจากรัฐบาลมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องประดับเป็นอย่างมาก เนื่องจากเล็งเห็นถึงศักยภาพของอุตสาหกรรมดังกล่าว โดยเริ่มมีนโยบายส่งเสริมตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 3 และ 4 แต่ยังไม่ประสบผล จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้กำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมไว้อย่างชัดเจน และประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และยังวางแนวทางการส่งเสริมในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) อีกด้วย

การสนับสนุนจากรัฐบาลมีในหลายรูปแบบ พอจะสรุปได้ดังนี้

4.1 ส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมเครื่องประดับ

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (B.O.I.) เริ่มให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกครั้งแรก เมื่อเดือนสิงหาคม ปี 2519 เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน (กันยายน 2531) มีกิจการที่ได้รับการส่งเสริมถึง 41 ราย ซึ่งบริษัทที่ได้รับการส่งเสริมนี้ จะต้องมีขนาดลงทุนไม่น้อยกว่าสองล้านบาท ไม่รวมค่าที่ดิน และทุนหมุนเวียนและจะต้องส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละแปดสิบของมูลค่าขายออกทั้งสิ้น¹⁸

¹⁸ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, คู่มือการขอรับการส่งเสริมการลงทุน (กรุงเทพฯ : หอรัตนชัยการพิมพ์, 2531), หน้า 68.

4.2 เผยแพร่ชื่อเสียงอัญมณี และเครื่องประดับไทย

กรมพาณิชย์สัมพันธ์ กระทรวงพาณิชย์ ร่วมมือกับเอกชน จัดงานแสดงสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ 2526 ทำให้เครื่องประดับของไทย เริ่มเป็นที่รู้จักของผู้นำเข้าของต่างประเทศกว้างขวางขึ้น และได้จัดงานดังกล่าวขึ้นอีก 3 ครั้ง ครั้งสุดท้ายจัดขึ้น เมื่อเดือนกันยายน 2531 ที่ผ่านมานี้ สามารถขายเครื่องประดับในงานได้ถึง 321.3 ล้านบาท และจะมีการสั่งซื้อเพิ่มเติมอีกจำนวนมาก ซึ่งนับได้ว่างานด้านการเผยแพร่ชื่อเสียงเครื่องประดับไทยของกรมพาณิชย์สัมพันธ์ ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

4.3 ส่งเสริมการส่งออกโดยมาตรการทางภาษีอากร

กระทรวงการคลัง ยกเว้นอากรขาเข้าภาษีการค้าและภาษีเทศบาล อัญมณีที่เจียรไนแล้ว ที่นำเข้ามาเพื่อผลิตและส่งออก ซึ่งจากเดิมต้องเสียอากรขาเข้าร้อยละ 20 ภาษีการค้า และภาษีเทศบาลอีกร้อยละ 3.3 และยังยกเว้นภาษีการค้าและเทศบาลร้อยละ 3.3 ในกรณีการส่งออกเครื่องประดับ นอกจากนี้ยังอนุญาตให้มีการจัดตั้งสินค้าทัณฑ์บนประเภทโรงงานผลิตสินค้า เมื่อนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ ไม่ต้องเสียอากรนำเข้าทันที ซึ่งโดยปกติต้องเสียทันทีเมื่อมีการนำเข้าเพียงแต่วางเงินประกัน ร้อยละ 25 หรือให้ธนาคารค้ำประกันก็ได้ เป็นการลดภาระในการที่จะต้องหาเงินมาเสียอากรขาเข้า

4.4 การแก้ปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบ

ในส่วนของอัญมณีส่งเสริมให้มีการสำรวจและพัฒนา แหล่งแร่อัญมณีที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ "อุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออก กับเศรษฐกิจของประเทศ และลดภาระภาษีในการนำเข้าอัญมณี" ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

สำหรับการขาดแคลน "ทองคำ" นั้น รัฐบาลได้มีมาตรการหลายประการเพื่อที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว สำหรับรายละเอียดในเรื่องนี้จะได้กล่าวในบทที่ 4 ต่อไป

ปัจจัยภายนอกประเทศ

1. ค่าแรงงานในต่างประเทศสูงกว่าของไทย

ค่าจ้างแรงงานในต่างประเทศสูงกว่าในประเทศไทย ตัวอย่างเช่น ค่าจ้างแรงงานในสหรัฐอเมริกาสูงกว่าไทยประมาณ 30%¹⁹ หรือค่าจ้างในการเจียรระไนอัญมณีของไทยราคาประมาณ 1-3 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาต่อกะรัต แต่ในยุโรป ค่าจ้างต่อกะรัตจะตกประมาณ 7-8 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา²⁰ เมื่อค่าจ้างแรงงานในต่างประเทศสูงทำให้ต้นทุนการผลิตสูงเป็นโอกาสให้เครื่องประดับของไทยที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน แต่ราคาถูกกว่าสามารถแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตอื่น ๆ ได้

2. ต่างชาติรู้จักชื่อเสียง และคุณภาพของเครื่องประดับไทย

ในปัจจุบัน เครื่องประดับของไทย เป็นที่ยอมรับในวงการเครื่องประดับของโลกว่ามีความละเอียดอ่อนปราณีต ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากความพยายามของรัฐบาลในการที่พยายามเผยแพร่ชื่อเสียงเครื่องประดับของไทย โดยการจัดงานแสดงอัญมณีและเครื่องประดับไทย รวมถึง 4 ครั้ง และยังสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้าร่วมงานอัญมณีและเครื่องประดับในต่างประเทศอีกด้วย เช่น งาน European watch, Clock and Jewellery Fair ที่บาร์เซล สวิสเซอร์แลนด์, งาน APPEF '89 ที่กรุงโอซาก้าประเทศญี่ปุ่น, งาน JEWELX '89 ในกรุงโซล ประเทศเกาหลี เป็นต้น จึงเป็นการขยายตลาดสินค้าเครื่องประดับออกไปเรื่อย ๆ

¹⁹ โสภณ เลิศรัฐการ, "อัญมณีและเครื่องประดับไทยในตลาดสหรัฐฯ: ก้าวถึงยุคพัฒนาผลิตภัณฑ์," : 22.

²⁰ John Hoskin : A Buyer's Guide To Thai Gems and Jewellery, (Bangkok : Darnsutha Press, 1988), p. 13.

3. สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากร (G.S.P.)

สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากร คือสิทธิของประเทศกำลังพัฒนา ที่จะได้รับการยกเว้นภาษีอากรขาเข้า ในการส่งสินค้าเข้าไปจำหน่ายในสหรัฐอเมริกา G.S.P. เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมเครื่องประดับทั้งนี้ เพราะสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดใหญ่สำหรับสินค้าประเภทเครื่องประดับมีมูลค่าการนำเข้าเครื่องประดับเป็นจำนวนมาก ดังปรากฏในตาราง 6

ตาราง 6 มูลค่าการนำเข้าเครื่องประดับของสหรัฐอเมริกา

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

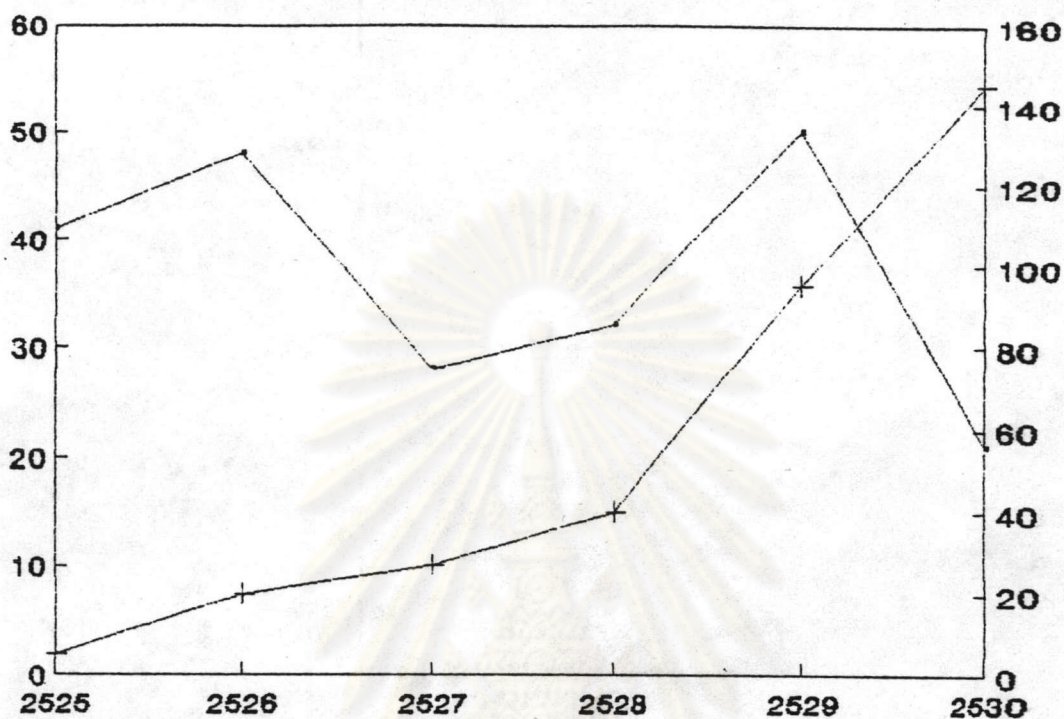
สินค้า/รายการ	2525	2526	2527	2528	2529
มูลค่าการนำเข้ารวม	1,111.3	1,140.4	1,667.1	2,320.9	2,744.7
มูลค่านำเข้าจากไทย	9.4	17.4	31.1	48.8	122.6
ส่วนแบ่งตลาดของไทย (ร้อยละ)	0.8	1.5	1.9	2.1	4.5

ที่มา : United Nation, Microdiche

- กองข้อมูลการค้า
กรมพาณิชย์สัมพันธ์

การได้ G.S.P. ทำให้สินค้าเครื่องประดับของไทยสามารถแข่งขันกับประเทศผู้ส่งออกเครื่องประดับอื่นในตลาดสหรัฐอเมริกา และมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมีมูลค่าการส่งออกเครื่องประดับ เข้าสู่ตลาดของสหรัฐอเมริกาในปี 2530 ถึง 4,762 ล้านบาท ซึ่งเมื่อเทียบกับปี 2525 (ปีที่เริ่มมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องประดับอย่างจริงจัง) มีปริมาณการส่งออกเพียง 132 ล้านบาท มีการขยายตัวของการส่งออกในช่วงเวลาเพียง 5 ปี สูงถึง 36 เท่าตัว โดยค่อย ๆ เพิ่มปริมาณการส่งออกปีต่อปี ดังนี้

แผนภูมิ 2 มูลค่าการส่งออกเครื่องประดับและอัตรากาการขายตัวในตลาดสหรัฐฯ

ที่มา : กรมศุลกากร

แม้ว่า G.S.P. จะมีใช้ปัจจัยเพียงประการเดียวที่ทำให้มูลค่าการส่งออก และส่วนแบ่งตลาดเครื่องประดับในสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้น แต่ก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่า หากไม่มี G.S.P. แล้ว มูลค่าการส่งออกคงไม่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นที่ปรากฏ ข้อยืนยันประการหนึ่งก็คือเครื่องประดับที่ทำด้วยโลหะมีค่า (เงิน/ทองคำ) ที่มีราคาเกินโหลละ 18 ดอลลาร์ฯ ต่อโหล หรือ 1.5 ดอลลาร์ฯ ต่อโหล (นิกิต TSUS 74014) ถูกตัดสิทธิ G.S.P. ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2530 เนื่องจากการนำเข้าตลาดสหรัฐฯ สูงกว่า ความจำเป็นด้านการแข่งขัน (Competitive Need Limit) ซึ่งกำหนดไว้มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 50 ของมูลค่านำเข้ารวมของสินค้าดังกล่าว ผลของการตัด G.S.P. ในกรณีนี้ คือเครื่องประดับในนิกิตดังกล่าวที่ส่งมาจากประเทศไทย ต้องเสียภาษี 6.5%

ปริมาณการส่งออกเครื่องประดับในพิกัดดังกล่าวในปี 2530 ซึ่งเป็นที่ถูกตัดสิทธิ มีมูลค่าการนำเข้าจากประเทศไทย ประมาณ 96 ล้านเหรียญ ในปี 2531 มูลค่าการนำเข้าลดลงประมาณ 30% คือมีมูลค่าการนำเข้าเพียง 65 ล้านเหรียญ²¹ ย่อมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงอิทธิพลของ G.S.P. ต่อการขยายตัวของเครื่องประดับไทยในตลาดสหรัฐอเมริกา

ในอดีต G.S.P. เป็นตัวเร่งให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมเครื่องประดับ และจากการขยายตัวเป็นอย่างมากนี้เอง ก็ทำให้เครื่องประดับในพิกัด TSUS 74014 จากไทยถูกตัดสิทธิ G.S.P. เป็นรายการแรกและมีแนวโน้มว่าในพิกัดอื่น ๆ มูลค่าการนำเข้าจะสูงขึ้นจนถูกตัดสิทธิอีกในเร็ว ๆ นี้ อีกทั้งในขณะนี้สหรัฐอเมริกาได้ใช้ G.S.P. ในการต่อรองกับเรื่องที่จะให้ไทยรับรองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกาอีกส่วนหนึ่งด้วย ดังนั้น G.S.P. ซึ่งในอดีตเคยเป็นตัวเร่งการขยายตัวของอุตสาหกรรมเครื่องประดับกำลังจะหมดสิ้นลง ย่อมจะส่งผลในทางลบต่ออุตสาหกรรมเครื่องประดับ แต่จะมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างรัฐบาลและเอกชน โดยจะต้องเน้นถึงจุดเด่นอื่น ๆ ของอุตสาหกรรมเครื่องประดับของไทย ซึ่งมีอยู่อีกหลายประการ G.S.P. เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งในหลาย ๆ ปัจจัยเท่านั้น และในขณะเดียวกัน ก็ต้องหาทางแก้ไขจุดอ่อนของอุตสาหกรรมดังกล่าว (ซึ่งจะได้กล่าวถึงในส่วนต่อไป) ผลกระทบจาก G.S.P. ก็จะลดน้อยลง และจะไม่เป็นอุปสรรคต่ออุตสาหกรรมเครื่องประดับของไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²¹จากรายงานของ Maxeens อ้างถึงใน อัญมณีสาร 3 (กุมภาพันธ์ 2532) : 6.

ปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมมาเครื่องประดับ

1. การออกแบบเครื่องประดับ

แม้ว่านักออกแบบจากประเทศไทย จะเคยได้รับรางวัลชนะเลิศการออกแบบเครื่องประดับระดับโลก ในปี 2531 ในงาน Diamonds-International Awards ซึ่งจัดโดย De Beer บริษัทค้าเพชรที่ใหญ่ที่สุดในโลก²² แต่จำนวนนักออกแบบเครื่องประดับของไทยยังมีไม่เพียงพอ ในปัญหานี้หลายฝ่ายได้พยายามช่วยกันแก้ไข มีการสอนการออกแบบเครื่องประดับโดยตรงที่สถาบันกรุงเทพอัญมณี มีการจัดประกวดงานออกแบบเครื่องประดับเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนารูปแบบของเครื่องประดับ เช่น งานประกวดออกแบบเครื่องประดับอัญมณี 2532

ปัญหาในเรื่องการออกแบบนี้ หากสามารถส่งเสริมให้นักออกแบบที่มีฝีมือ สามารถออกแบบตามความต้องการของตลาดผู้นำเข้าได้ ก็จะเป็นช่องทางการขยายตลาดที่ดีอีกช่องทางหนึ่ง เพราะจะทำให้เครื่องประดับของไทยเป็นที่ต้องการของผู้นำเข้ามากขึ้น

2. ปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ

เนื่องจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมเครื่องประดับ ทำให้วัตถุดิบที่ใช้ในอุตสาหกรรมดังกล่าวไม่เพียงพอกับความต้องการทั้งในส่วนของอัญมณีและโลหะที่ใช้ทำตัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดแคลน "ทองคำ" ซึ่งนอกจากจะมีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการแล้ว ยังมีราคาสูงกว่าตลาดโลกอีกด้วย ทำให้ต้นทุนการผลิตเครื่องประดับในส่วนต้นทุนวัตถุดิบสูงกว่าประเทศคู่แข่ง จึงจำเป็นที่จะต้องหาทางแก้ไขโดยเร่งด่วนเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตอื่น ๆ สำหรับผลกระทบจากการขาดแคลนทองคำ จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปในบทที่ 4

²² John Hoskin, Buyer's Guide to The Gems and Jewellery, p. 100.

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาในเบื้องต้น เอื้ออำนวยให้อุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออกขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะแต่ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นตลาดสำคัญที่สุดสำหรับอุตสาหกรรมประเภทนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้น การขยายตัวของมูลค่าการส่งออกในเกือบทุกประเทศ นับแต่ปี 2527 เป็นต้นมา

ตาราง 7 มูลค่าการส่งออกเครื่องประดับแยกรายประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

ประเทศ \ ปี	2527	2528	2529	2530	2531	2532
สหรัฐอเมริกา	571	1,163	2,886	843	5,509	5,874
ญี่ปุ่น	124	186	354	836	1,624	2,415
เยอรมันตะวันตก	119	115	232	432	681	746
ฝรั่งเศส	116	130	343	432	407	588
สวิสเซอร์แลนด์	52	57	88	188	415	506
สหราชอาณาจักร	31	51	117	227	338	398
ฮ่องกง	48	45	44	128	165	124
เบลเยียม	4	12	35	62	98	73
ประเทศอื่น ๆ	188	410	915	1,092	932	1,250
รวม	1,253	2,168	5,013	8,140	9,725	11,974

ที่มา : กรมศุลกากร

จากตาราง จะเห็นได้ว่า มูลค่าการส่งออกเครื่องประดับในแต่ละประเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี (ยกเว้นสิงคโปร์ในปี 2530 นำเข้าลดลงน้อยกว่าปี 2529) และมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นอีกในปีต่อ ๆ ไป เพราะในปัจจุบัน เครื่องประดับไทยมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและยอมรับมากขึ้น ประกอบกับการร่วมมือกันแก้ไขปัญหอย่างจริงจังของรัฐบาลและเอกชน แต่ยังมีเหลือปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือการขาดแคลนทองคำที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต ซึ่งปัญหาดังกล่าว รัฐบาลได้พยายามแก้ไขแล้ว แต่ยังไม่บรรลุผล หากสามารถ

แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ก็ย่อมจะส่งเสริมให้อุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออกของไทยสามารถขยายตัวออกไปทัดเทียมกับเครื่องประดับจากประเทศผู้ผลิตอื่น ๆ เช่น อิตาลี และสวิสเซอร์แลนด์ได้ในอนาคต จึงควรที่จะได้เร่งรีบแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเร่งด่วนต่อไป

3. มาตรการกีดกันทางการค้าของสหรัฐอเมริกา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อสิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากร (G.S.P.) ว่าในปี พ.ศ. 2530 สหรัฐอเมริกานำเข้าเครื่องประดับจากประเทศไทยมีมูลค่าสูงถึง 4,762 ล้านบาท และจากมูลค่านำเข้าที่สูงมากนั้นทำให้สหรัฐอเมริกาเริ่มตัดสิทธิ G.S.P. ของไทย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมเครื่องประดับอัญมณีประการหนึ่ง

นอกจากเรื่อง G.S.P. ซึ่งเป็นการให้ฝ่ายเดียวของสหรัฐอเมริกา ซึ่งในปัจจุบัน สหรัฐฯ พยายามที่จะยกเลิกการให้สิทธิประโยชน์ดังกล่าวแก่ประเทศไทย ยังมีปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องศึกษาและติดตามอีกประการหนึ่งคือ ผลกระทบจากมาตรา 301 ของ Omnibus Trade and Competitiveness Act 1988 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจสำนักงานผู้แทนพิเศษทางการค้าสหรัฐฯ (USTR) ให้สามารถตอบโต้ประเทศต่าง ๆ ที่สหรัฐฯ ได้พิจารณาว่ามีการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมต่อสหรัฐฯ, การไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ เป็นต้น และในปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่สหรัฐฯ เห็นว่ามีการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมต่อสหรัฐฯ เช่น การไม่ให้ความคุ้มครองในเรื่องสิทธิบัตรยา, ซอฟต์แวร์, การกีดกันบุหรี่ยุโรปหรือแม้กระทั่งในเรื่องการตั้งกำแพงภาษี เหล้าไวน์ กล้องและฟิล์มถ่ายรูปโพลาลอยด์ ซีดีโกแอลดี และขนมหวาน ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ทางรัฐบาลของไทยได้ดำเนินการเจรจากับสหรัฐฯ เพื่อคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ และจนกระทั่งในปัจจุบัน สหรัฐฯ ยังไม่ถือว่าประเทศไทยมีการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมต่อสหรัฐฯ แต่ยังคงอยู่ในฐานะเป็นประเทศที่สหรัฐฯ จะจับตามองอย่างใกล้ชิด (Priority Watch List) เพื่อให้โอกาสแก่ประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่สหรัฐฯ เห็นว่าอยู่ในข่ายการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม

เครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่สหรัฐฯ ใช้ในการกดดันให้ประเทศต่าง ๆ ที่สหรัฐฯ พิจารณาว่ามีการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม คือ ในเรื่องสิทธิ G.S.P. และสหรัฐฯ ได้ให้มาตรการดังกล่าวกับประเทศไทยแล้ว โดยการตัดสิทธิ G.S.P. ในสินค้าของไทยที่ส่งไปยังสหรัฐฯ รวมถึงการตัดสิทธิในเครื่องประดับอัญมณีดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่การตัดสิทธิ G.S.P. นั้น ไม่ใช่เป็นมาตรการตอบโต้ตามมาตรา 301 ซึ่งจากการคาดคะเน สินค้าอัญมณี และเครื่องประดับจะเป็นสินค้าเป้าหมาย (Target List) ในการขึ้นภาษีเพื่อตอบโต้การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า และหากสหรัฐฯ เลือกเอาสินค้าอัญมณี และเครื่องประดับเป็นสินค้าที่จะใช้ในการตอบโต้ ย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคต่ออุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออกเป็นอย่างยิ่ง เพราะสหรัฐฯ เป็นตลาดที่สำคัญที่สุดของอุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออก

ปัญหาอันเกิดจากมาตรา 301 เป็นปัญหาและอุปสรรคโดยส่วนรวมของการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐฯ มิใช่ปัญหาโดยตรงของอุตสาหกรรมเครื่องประดับอัญมณี จึงเป็นเรื่องที่รัฐบาลจะต้องพิจารณาโดยรอบคอบ คงไม่สามารถพิจารณาเฉพาะปัญหาของอุตสาหกรรมเครื่องประดับเท่านั้น ซึ่งคงต้องฝากความหวังว่ารัฐบาลจะสามารถคลี่คลายปัญหาดังกล่าวได้ในที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย